

De wet als effect van islamofobie en islamofobie als effect van de wet

Dr. Martijn de Koning

Afdeling Islam, Politiek en Samenleving

Radboud Universiteit Nijmegen

Martijn.dekoning@ru.nl

<https://religionresearch.org/closer>

Inleiding

Hierbij reageer ik op het huidige wetsvoorstel in Nederland met betrekking tot het strafbaar stellen van het verheerlijken van terrorisme en openbare steunbetuiging aan terroristische organisaties. Dit voorstel beoogt:

1. Het **in het openbaar verheerlijken van terroristische misdrijven** strafbaar te stellen – met een maximale gevangenisstraf van **3 jaar** of een geldboete.
2. Het **verspreiden van materiaal waarin terroristisch geweld wordt verheerlijkt** – strafbaar tot **2 jaar gevangenisstraf** of een boete.
3. Het **openbaar betuigen van steun aan verboden terroristische organisaties**, zoals vlaggen zwaaien of steun uiten via sociale media – eveneens bestraft met maximaal **3 jaar of een boete**.

Het voorstel kan mogelijk de vrijheid van meningsuiting, vergadering en godsdienst ernstig aantasten en leiden tot een verstillend effect op maatschappelijk en politiek debat.ⁱ De onduidelijkheid van vage begrippen (zoals gewapende strijd en verheerlijking) geeft politie, OM, en de rechtspraak onvoldoende houvast dan wel te veel reikwijdte.ⁱⁱ Dit zien we nu al terug in het publieke debat waarin symbolen zoals de watermeloen als symbool voor Palestijnse solidariteit en de slogan ‘From the River to the Sea...’ worden gecriminaliseerd. Een en ander zou er toe kunnen leiden dat

activisten worden vervolgd om wat in feite politieke beweegredenen zijn temeer omdat de wet geen enkele bescherming daartegen geeft.

In mijn bijdrage zal ik vooral ingaan op de relatie tussen islamofobie en dit wetsvoorstel en met name laten zien hoe deze wet en de politieke discussie in aanloop op het voorstel, kan functioneren als een instrument van geïstitutioniseerd islamofobie. Weliswaar noemt het wetsvoorstel zelf geen religies, maar door de maatschappelijke context, politieke framing en potentiële selectieve toepassing, versterkt het mogelijk bestaande stereotyperingen, geeft wettelijke basis aan ongelijke behandeling, en normaliseert deze via veiligheidsargumenten.

Islamofobie, terrorisme en veiligheid

Islamofobie kan begrepen als een moderne, geopolitiek ingebedde *vorm van racisme*. In het geval van islamofobie betekent dit dat moslims worden *geracialiseerd* als collectief dat fundamenteel ‘onverenigbaar’ is met de liberale, seculiere, westerse samenleving. Moslims worden zo niet enkel beoordeeld op hun religieuze praktijken, maar op een *dieper niveau uitgesloten* als buitenstaanders in het maatschappelijke project. Denk aan hoe moslims als groep verdacht worden gemaakt – bijvoorbeeld door een constante link met terrorisme of het beeld van de ‘onvrije moslima’. Dit proces is geen toeval, maar een voortzetting van Middeleeuwse en koloniale logica, waarin de islam al eeuwenlang werd voorgesteld als een obstakel voor beschaving, rationaliteit en vooruitgang. Islamofobie is daarmee een manier waarop het Westen zichzelf blijft bevestigen als superieur, en de islam als per definitie afwijkend.ⁱⁱⁱ

Islamofobie is daarmee een vorm van racisme waarin een hiërarchisch onderscheid wordt gemaakt tussen Europeanen en moslims op basis van een historisch gegroeide stigmatiserende, hypergeneraliserende en essentialistische definitie van islam, waarbij moslims op basis van die definitie over hun religie geproblematiseerd worden.^{iv}

Islamofobie is dus niet zomaar “kritiek op de islam” of “irrationele angst of haat tegen moslims”, maar een *sociaal-politiek proces* dat bestaat uit:^v

1. **Stigmatiseren van islam en moslims** als inherent problematisch, gewelddadig of onverenigbaar met “onze” waarden.

2. **Institutionaliseren** van deze beeldvorming in beleid, wetgeving en mediarepresentatie.
3. **Normaliseren** van discriminatoire uitsluiting, onder het mom van veiligheid, neutraliteit of vrijheid.

Islamofobie gaat vaak **niet expliciet** over religie, maar manifesteert zich via thema's als integratie, veiligheid, extremisme of terrorisme, waarbij moslims disproportioneel gevisieerd en geraakt worden.

Islamofobie in beleid en wetgeving

Hoewel het wetsvoorstel *formeel* religie-neutraal is (het richt zich op *alle* vormen van verheerlijking van terrorisme), is de maatschappelijke context sterk gekleurd door het debat over jihadisme, Hamas, en conflicten in het Midden-Oosten. Daarmee rust de last van deze wetgeving vooral op de rug van moslims en wel op zeker vier manieren: indirecte focus, institutionalisering van reeds bestaande uitsluiting, normalisering van een discriminerende bejegening van moslims en effecten op het maatschappelijk debat.

1. Indirecte focus op moslims

De discussie over deze wet komt deels vanuit een gerichte focus op moslims en op onderwerpen die vaak met moslims geassocieerd worden zoals vermeend terrorisme, solidariteit met Palestina en protest tegen mogelijke genocide.

- In de **publieke en politieke framing** worden voorbeelden en casussen vaak gekoppeld aan moslim-gerelateerde thema's (Palestina-vlaggen, watermeloensymbolen, pro-Gaza-demonstraties).

Deze indirecte focus kan, binnen de bovenstaande gehanteerde definitie, leiden tot een **selectieve toepassing** waarin moslims vaker onderwerp zijn van verdenking of vervolging. We hebben dit immers al gezien binnen het anti-radicaliseringsbeleid^{vi} en ook bij de praktijken van gemeenten die, tegen de huidige wetgeving in, heimelijk moskeeën hebben laten surveilleren.^{vii}

2. Institutionalisering van uitsluiting

Met de voorgestelde wet wordt in feite die indirecte focus gelegaliseerd en dus geïnstitutionaliseerd. Daarbij komt nog de vaagheid van het wetsvoorstel.

- Vage wetsteksten kunnen **willekeur** en **structurele ongelijkheid** versterken.
- In de praktijk kan dit leiden tot een *institutioneel mechanisme* waarin moslims en pro-moslimactivisten meer risico lopen op vervolging dan andere groepen.

Juist bij politieke en veiligheidskwesties kan de invulling die de rechter uiteindelijk geeft gevoelig zijn voor maatschappelijke en politieke druk. Belangrijker is echter dat vage normen politie en OM ruime discretionaire bevoegdheid geven vóórdat de rechter in beeld komt, waardoor de inperking van vrijheden *al* optreedt (preventieve aanhouding, inbeslagname, intimidatie-effect) voor een eventuele vervolging. Dit is iets dat we historisch gezien vaker zien gebeuren tegen activisme onder minderheden, zoals bij anti-Zwarte Piet-protesten.

Met name termen als verheerlijking en terrorisme zijn erg vaag. De term verheerlijken kan ook niet-gewelddadige politieke steun raken, wat een disproportionele beperking vormt. Het risico is dat terrorisme in de praktijk zó breed wordt geïnterpreteerd dat ook gewapend verzet tegen bezetting of dictatuur eronder valt — standpunten die in andere contexten als legitieme politieke expressie gelden. Weliswaar zou men uit kunnen gaan van de internationale lijst van terroristische organisaties, maar dat zou betekenen dat vooral een politieke invulling de leidraad wordt aangezien deze lijsten bevooroordeeld zijn tegen niet-statelijke actoren en organisaties die haaks zouden staan op ‘westerse’ politieke belangen.^{viii}

Ook de gerichtheid op symbolen is hier problematisch. Symbolen zijn nooit eenduidig. In de praktijk wordt betekenis van symbolen vaak politiek bepaald. Een voorbeeld is hoe sommige politici de watermeloen direct koppelden aan Hamas, terwijl veel dragers dit als symbool van Palestijnse identiteit zien. Politie en OM kunnen dit “eng” interpreteren door politieke framing, waardoor de bewijslast feitelijk bij de verdachte komt te liggen om te bewijzen dat zijn/haar uiting onschuldig is.

3. Normalisatie door veiligheidsframe

Islamofobie wordt vaak **verpakt in veiligheidsbeleid**.

- Dit wetsvoorstel wordt gelegitimeerd door het argument “bescherming van de democratische rechtsorde”.

- Veiligheidsdiscours maakt het maatschappelijk makkelijker om *disproportionele maatregelen* tegen moslims te normaliseren, zonder dat dit expliciet als religieuze discriminatie wordt benoemd.

Wetten creëren machtsstructuren en zijn een weerspiegeling daarvan. Als een wet structureel meer impact heeft op een specifieke groep, is dat geen “toepassingsfout” maar een politieke ontwerpkeuze. Door deze indirecte focus in wet, beleid en debat op moslims, de vaagheid van de begrippen en normalisering van islamofobie zullen moslims onevenredig getroffen worden door de wet zonder dat deze direct te herkennen is als discriminatoir (de wet is immers zogenaamd neutraal geformuleerd).

In de praktijk bepaalt de veiligheidsagenda met haar nadruk op preventie waar de surveillance, opsporings- en vervolgingscapaciteit van politie en inlichtingendiensten gaat. Een discriminatoire toepassing is vaak juist mogelijk door de combinatie van vage wetstekst met discretionaire bevoegdheid. Het is geen optie om te wachten op mogelijke rechterlijke uitspraken. Dit zou betekenen dat we van mogelijke verdachten proefpersonen maken.

4. Effect op maatschappelijk debat en vrijheden

Bovenstaande aspecten kunnen bijdragen aan een “chilling effect” op politieke meningsuiting rond het Palestijns-Israëlijs conflict, op het formuleren van religieus geïnspireerde kritiek op de huidige samenleving en geopolitiek.

- Dit kan bijdragen aan **zelfcensuur onder moslims en hun bondgenoten**, waardoor hun politieke stem minder zichtbaar wordt.
- Dit vermindert de mogelijkheid voor moslingemeenschappen om gelijkwaardig deel te nemen aan democratisch debat.
- De gelijkwaardige positie van moslims en van degenen die protesteren tegen de plausibele genocide tegen de Palestijnen kan hiermee in gevaar worden gebracht.

Zelfs zonder veroordeling kan vervolging en media-aandacht al reputatieschade en chilling effect veroorzaken.

Tot slot

Het wetsvoorstel om het verheerlijken van terrorisme en openbare steun aan terroristische organisaties strafbaar te stellen roept zorgen op over mogelijke verbanden met islamofobie: het stigmatiseren van moslims, institutionaliseren van ongelijkheid en normaliseren van uitsluiting via beleid. Ondanks de neutrale formulering, kan de wet in de praktijk functioneren als instrument van geïstitutionaliseerde islamofobie.

Vage termen (verheerlijken, gewapende strijd) maken een selectieve toepassing mogelijk, vooral in een context waarin veiligheidsbeleid historisch sterk focust op terrorisme en moslims. Dit kan leiden tot disproportionele vervolging van moslims en hun bondgenoten, vooral rond politieke thema's als Palestina, en tot criminalisering van symbolen met meerdere betekenissen. Het gevolg is een verdere erosie van de grondwettelijke vrijheden voor Nederlandse burgers, moslims in het bijzonder.

Bibliografie

- Abbas, Tahir. "Reflection: The "War on Terror", Islamophobia and Radicalisation Twenty Years On." *Critical Studies on Terrorism* 14, no. 4 (2021-10-02 2021): 402-04. <https://doi.org/10.1080/17539153.2021.1980182>.
- Bleich, Erik. "What Is Islamophobia and How Much Is There? Theorizing and Measuring an Emerging Comparative Concept." *American Behavioral Scientist* 55, no. 12 (2011): 1581-600. <https://doi.org/10.1177/0002764211409387>.
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0002764211409387>.
- De Koning, Martijn. *Vijf Mythen over Islamofobie*. Gent: Kif Kif: Yunus Publising, 2019.
- Fadil, Nadia, Martijn De Koning, and Francesco Ragazzi, eds. *Radicalization in Belgium and the Netherlands. Critical Perspectives on Violence and Security*. London: Bloomsbury, 2019.
- Garner, Steve, and Saher Selod. "The Racialization of Muslims: Empirical Studies of Islamophobia." *Critical Sociology* 41, no. 1 (2015): 9-19. <https://doi.org/10.1177/0896920514531606>.
<https://dx.doi.org/10.1177/0896920514531606>.
- Hafez, Farid. "Schools of Thought in Islamophobia Studies: Prejudice, Racism, and Decoloniality." *Islamophobia Studies Journal* 4, no. 2 (2018): 210-25. <https://doi.org/10.13169/islastudj.4.2.0210>. <https://www-jstor-org.ru.idm.oclc.org/stable/10.13169/islastudj.4.2.0210>.
- Jackson, Richard. "The Ghosts of State Terror: Knowledge, Politics and Terrorism Studies." *Critical Studies on Terrorism* 1, no. 3 (2008): 377-92.
- Klug, Brian. "Islamophobia: A Concept Comes of Age." *Ethnicities* 12, no. 5 (2012-10-01 2012): 665-81. <https://doi.org/10.1177/1468796812450363>.
- Lauwers. "Is Islamophobia (Always) Racism?". *Critical Philosophy of Race* 7, no. 2 (2019-01-01 2019): 306. <https://doi.org/10.5325/critphilrace.7.2.0306>.
- Marusek, Sarah. "Inventing Terrorists: The Nexus of Intelligence and Islamophobia." *Critical Studies on Terrorism* 11, no. 1 (2018-01-02 2018): 65-87. <https://doi.org/10.1080/17539153.2017.1351597>.
- Mondon, Aurelien, and Aaron Winter. "Articulations of Islamophobia: From the Extreme to the Mainstream?". *Ethnic and Racial Studies* 40, no. 13 (2017):

2151-79. <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1312008>.

<https://dx.doi.org/10.1080/01419870.2017.1312008>.

Mustafa, Nawal. *Muslim Women Don't Need Saving - Gendered Islamophobia in Europe*. Transnational Institute (Amsterdam: 2020).

Romeyn, Esther. "Anti-Semitism and Islamophobia: Spectropolitics and Immigration." *Theory, Culture & Society* 31, no. 6 (2014): 77-101.

<https://doi.org/10.1177/0263276413519482>.

Sayyid, S. "A Measure of Islamophobia." *Islamophobia Studies Journal* 2, no. 1 (2014): 10-25. <https://doi.org/10.13169/islastudj.2.1.0010>.

<http://www.jstor.org.ru.idm.oclc.org/stable/10.13169/islastudj.2.1.0010>.

Sayyid, Salman, and AbdoolKarim Vakil. *Thinking through Islamophobia: Global Perspectives*. Hurst, 2010.

Vakil, Abdoolkarim. "Is the Islam in Islamophobia the Same as the Islam in Anti-Islam; or, When Is It Islamophobia Time?1." *e-cadernos CES*, no. 03 (2009-03-01 2009). <https://doi.org/10.4000/eces.178>.

ⁱ NCJM, Werkgroep Strafrecht NJCM waarschuwt: nieuw wetsvoorstel over verheerlijken van terrorisme bedreigt fundamentele vrijheden, <https://njcm.nl/actueel/werkgroep-strafrecht-njcm-waarschuwt-nieuw-wetsvoorstel-over-verheerlijken-van-terrorisme-bedreigt-fundamentele-vrijheden/>

ⁱⁱ Raad van State, Voorstel van wet van het lid Keijzer tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met de strafbaarstelling van de verheerlijking van terrorisme, met memorie van toelichting., <https://www.raadvanstate.nl/adviezen/@64326/w03-16-0117-ii/>

ⁱⁱⁱ Over genomen van: Wat is Islamofobie? CLOSER, <https://religionresearch.org/closer/2025/07/20/islamofobie-serie-deel-1-wat-is-islamofobie/>,

^{iv} Martijn De Koning, *Vijf mythen over islamofobie* (Gent: Kif Kif: Yunus Publishing, 2019), 20-21.

^v See: Tahir Abbas, "Reflection: the "war on terror", Islamophobia and radicalisation twenty years on," *Critical Studies on Terrorism* 14, no. 4 (2021-10-02 2021),

<https://doi.org/10.1080/17539153.2021.1980182>; Erik Bleich, "What Is Islamophobia and How Much Is There? Theorizing and Measuring an Emerging Comparative Concept," *American Behavioral Scientist* 55, no. 12 (2011), <https://doi.org/10.1177/0002764211409387>,

<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0002764211409387>; Steve Garner and Saher Selod, "The Racialization of Muslims: Empirical Studies of Islamophobia," *Critical Sociology* 41, no. 1 (2015), <https://doi.org/10.1177/0896920514531606>, <https://dx.doi.org/10.1177/0896920514531606>; Farid Hafez,

"Schools of Thought in Islamophobia Studies: Prejudice, Racism, and Decoloniality," *Islamophobia Studies Journal* 4, no. 2 (2018), <https://doi.org/10.13169/islastudj.4.2.0210>, <https://www-jstor-org.ru.idm.oclc.org/stable/10.13169/islastudj.4.2.0210>; Brian Klug, "Islamophobia: A concept comes of age," *Ethnicities* 12, no. 5 (2012-10-01 2012), <https://doi.org/10.1177/1468796812450363>; Lauwers, "Is

Islamophobia (Always) Racism?," *Critical Philosophy of Race* 7, no. 2 (2019-01-01 2019), <https://doi.org/10.5325/critphilrace.7.2.0306>; Sarah Marusek, "Inventing terrorists: the nexus of intelligence and Islamophobia," *Critical Studies on Terrorism* 11, no. 1 (2018-01-02 2018),

<https://doi.org/10.1080/17539153.2017.1351597>; Aurelien Mondon and Aaron Winter, "Articulations of Islamophobia: from the extreme to the mainstream?," *Ethnic and Racial Studies* 40, no. 13 (2017),

<https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1312008>, <https://dx.doi.org/10.1080/01419870.2017.1312008>;

Nawal Mustafa, *Muslim Women don't need saving - Gendered Islamophobia in Europe*, Transnational

Institute (Amsterdam, 2020); Esther Romeyn, "Anti-Semitism and Islamophobia: Spectropolitics and Immigration," *Theory, Culture & Society* 31, no. 6 (2014), <https://doi.org/10.1177/0263276413519482>; S. Sayyid, "A Measure of Islamophobia," *Islamophobia Studies Journal* 2, no. 1 (2014), <https://doi.org/10.13169/islastudj.2.1.0010>, <http://www.jstor.org.ru.idm.oclc.org/stable/10.13169/islastudj.2.1.0010>; Salman Sayyid and AbdoolKarim Vakil, *Thinking through Islamophobia: global perspectives* (Hurst, 2010); Abdoolkarim Vakil, "Is the Islam in Islamophobia the Same as the Islam in Anti-Islam; or, When Is It Islamophobia Time?1," *e-cadernos CES*, no. 03 (2009-03-01 2009), <https://doi.org/10.4000/eces.178>.

^{vi} Nadia Fadil, Martijn De Koning, and Francesco Ragazzi, eds., *Radicalization in Belgium and the Netherlands. Critical Perspectives on Violence and Security* (London: Bloomsbury, 2019).

^{vii} Taubah Mosque Ruling: A Dutch Mosque Pushes Back on the Surveillance of Muslims, CLOSER, <https://religionresearch.org/closer/2025/08/13/taubah-mosque-ruling-a-dutch-mosque-pushes-back-on-the-surveillance-of-muslims/>

^{viii} Richard Jackson, "The ghosts of state terror: Knowledge, politics and terrorism studies," *Critical Studies on Terrorism* 1, no. 3 (2008).